

bron 7

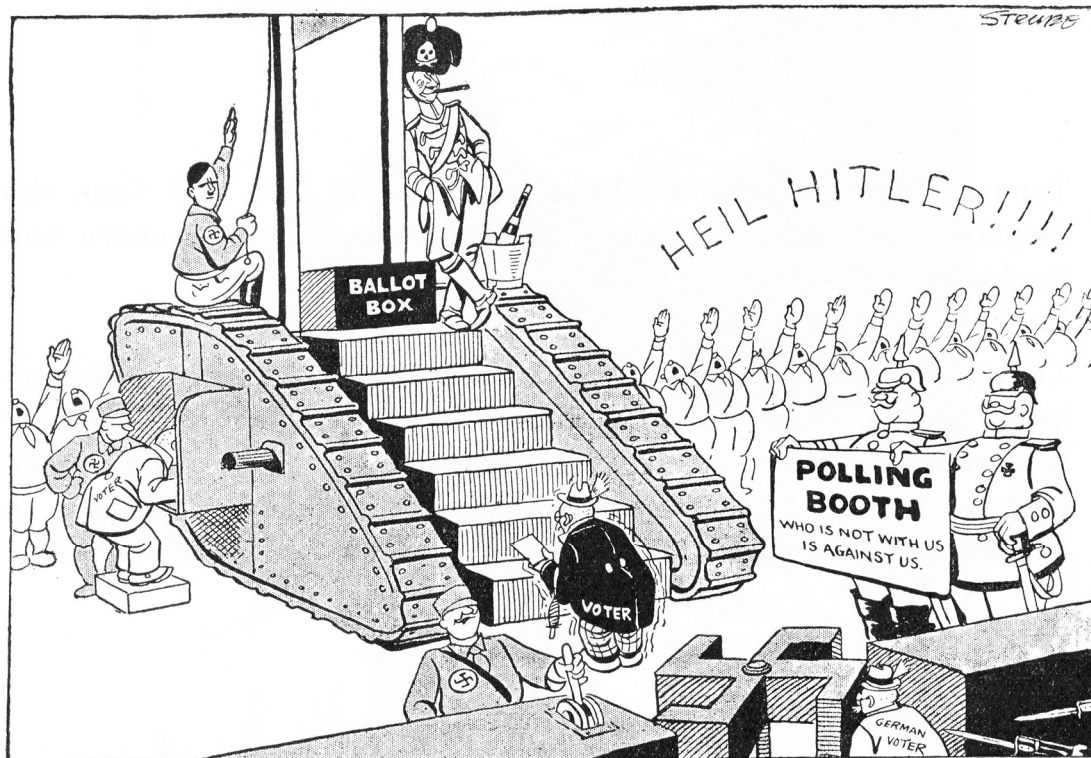
In 1886 houdt Tjeerd Stienstra een toespraak in een schuurtje in Surhuisterveensterheide in Friesland:

Arbeiders, het doet mij genoegen dat jullie hier met zo veel mensen zijn gekomen. Ik wil jullie vanavond toespreken over jullie eigen toestand. Ik vind dat de tijd gekomen is, dat jullie je eindelijk bewust worden van jullie toestand. Jullie weten zelf het best wat een bloedige arbeid jullie moeten verrichten, hoe jullie alles uit de aarde halen voor het levensonderhoud van anderen, maar zelf gebrek lijden aan alles. Kijk naar de paleizen van de machtigen der aarde, die jullie plichten opleggen die jullie niet kunnen dragen en die jullie de rechten als mens onthouden. Jullie wonen in krotten waarbij er in werkelijkheid vele zijn die voor varkens nog te slecht zijn. (...) Mannen en vrouwen over de hele aarde verspreid roepen jullie toe: Proletariërs¹⁾ aller landen verenigt u.

noot 1 een andere term voor arbeiders

bron 8

Op 4 maart 1933, één dag voor de verkiezingen voor de Duitse Rijksdag, publiceert de Britse krant *The Daily Express* deze prent van Sidney Strube, met het onderschrijf *De stem van het volk, de Duitse verkiezingen vinden morgen plaats:*

VOX POPULI
THE GERMAN ELECTION TAKES PLACE TO-MORROW

Vertaling teksten:

Boven aan de trap staat: stembus.

Op de man onderaan de trap, de man bij het stemhokje links en de man bij de ingang staat: (Duitse) stemgerechtigde.

Op het bord rechts staat: Stemhokje, wie niet voor ons is, is tegen ons.

Toelichting:

De man met het touw van de guillotine in de hand is Hitler.

bron 9

Foto van een huizenblok in Haarlem na een Engels bombardement in oktober 1940:

Toelichting:

Op de foto staan Duitse soldaten, een Nederlandse politieagent en Nederlandse burgers.

De Duitse bezetter beveelt deze foto op de voorpagina van kranten te publiceren met een verplicht onderschrift waarin staat: "In de nacht van woensdag op donderdag hebben Engelse vliegers een aanval ondernomen op Haarlem, waarschijnlijk met die vliegtuigen, die door de Nederlandse koningin aan de Engelse regering zijn geschonken."

bron 10

Na de oprichting van de NAVO in 1949, wordt in het Italiaanse parlement een debat gehouden over de toetreding van Italië. Het communistische parlementslid Palmiro Togliatti zegt:

De aanwezigheid van militaire bases van een grote buitenlandse imperialistische grootmacht¹⁾ op eigen grondgebied houdt in dat je een militair doelwit bent zodra de oorlog uitbreekt (...). Italië is een van de landen die een "tapijt van atoombommen" zal worden, zoals de Amerikaanse strategen het zo elegant verwoordden. Hiervoor zijn jullie verantwoordelijk. (...) Wij zeggen "nee" tegen het Atlantisch Verdrag, "nee" omdat het een verdrag is dat voorbereidt op een oorlog.

noot 1 Togliatti bedoelt de Verenigde Staten.

bron 11

Piet Jongeling schrijft in het *Gereformeerd Gezinsblad* van 11 oktober 1952:

Niet alleen uit het Oosten dreigt gevaar. Ook het rijke en machtige Amerika, de strijdbare kampioen voor vrijheid en democratie, is veelszins een haard van geestelijke besmetting. Want Amerika moge officieel een christelijk land zijn, het openbare leven is er in werkelijkheid voor het grootste deel vervreemd van en vijandig aan Gods Woord. De techniek is de afgod van het Amerikaanse volk geworden. (...) De bacillen van het bederf worden ook naar West-Europa, naar Nederland overgedragen. Film en bioscoop, waarin het smaak-bedervende en normen-verkrachtende Hollywood de scepter zwaait, hebben in ons land al miljoenen verslagen.

Toelichting:

Gereformeerden vormen een stroming binnen het protestantisme.

bron 12

In 2017 wordt in het televisieprogramma *De Reünie* met krakers teruggekeken op de Piersonrellen in Nijmegen, een krakersactie in 1981. Een fragment uit het programma:

Mattie (kraker): "Mensen stonden jaren op de wachtlijst voor een huisje. Er werd volop gespeculeerd met leegstaande panden. En dat je dan huizen gaat afbreken om een parkeergarage te bouwen, terwijl er een paar honderd meter verderop nog één leegstaat, dat was eigenlijk ondenkbaar."

Patrick (presentator): "Met wat dachten jullie je te verdedigen, wat hadden jullie allemaal in gedachten, Nico?"

Nico (kraker): "Nou ja, toen Jos (een kraker) inderdaad bij ons kwam met het plan voor de Piersonstraat¹⁾, toen was voor ons eigenlijk wel duidelijk: wij gaan een nieuwe stap zetten en dat we de confrontatie ook echt aan willen gaan. We hebben dat ook stap voor stap heel goed voorbereid."

Patrick (presentator): "Maar is dat dan met stenen, molotovcocktails²⁾, hoe ver wouden jullie gaan?"

Nico (kraker): "Nee, molotovcocktails daar was toen geen sprake van. Maar de barricades die we gingen opwerpen, dat zou de eerste verdedigingslinie moeten zijn en we zouden ons niet weg laten slaan door de ME³⁾."

noot 1 In de Piersonstraat zouden woningen worden gesloopt om plaats te maken voor een parkeergarage.

noot 2 Een molotovcocktail is een met brandbare stof gevulde fles die wordt ontstoken en als bom wordt gebruikt.

noot 3 ME is de mobiele eenheid, een eenheid van de Nederlandse politie met als taak de bestrijding van verstoring van de openbare orde.

bron 13

Foto uit 1961 van een beurs in de RAI in Amsterdam:

Toelichting:

Ina van Kooten, bedrijfsleidster van een bromfietsenzaak, bekijkt de DKW-Hummel op de stand in het congressencomplex RAI in Amsterdam.